

Claudia Goldin:

**Understanding
the Gender Gap.
An Economic History
of American Women**

Joseph Schumpeter efterlyste vid olika tillfällen studier av ekonomiska förlopp som kombinerade kunskaper i national-ekonomi, ekonomisk statistik, ekono-

misk historia och sociologi.¹ Claudia Goldin, professor i nationalekonomi vid Harvard, har gjort en omfattande studie som väl svarar mot Schumpeters önskemål. I *Understanding the Gender Gap. An Economic History of American Women* (Oxford University Press, 1991) analyserar hon kvinnornas ställning på den amerikanska arbetsmarknaden från 1790-talet till slutet av 1980-talet. Hennes studie bygger på arkivmaterial och tidigare publicerat material från vitt skilda perioder. Med ekonometriska undersökningar, baserade på ekonomisk teori, utvinns ny kunskap från dessa material. Undersökningen är väl förankrad i kunskaper om arbetsmarknadens institutionella uppbyggnad och i sin analys replierar hon inte bara på nationalekonomisk utan även på sociologisk teori. Resultaten är spännande och jag skall här referera några av de mest intressanta.

Ett stigande arbetskraftsdeltagande

Goldin startar (i kapitel 2) med en analys av utvecklingen av det kvinnliga arbetskraftsdeltagandet. Över tiden uppvisar det en u-formad kurva med en nedgång mellan 1790 och 1860 och därefter en uppgång som ännu pågår. Goldin granskar närmare denna uppgång genom kohortstudier. Tvärsnittundersökningar verkar tyda på att det under 1900-talet finns en variation i arbetsutbudet under livscykeln så att arbetskraftsdeltagandet är högt i ungdomsåren för att minska under de barnafödande åren för att senare stiga igen. Goldin visar genom sina kohortstudier att denna variation över livscykeln inte stämmer. Inom varje kohort sker en ökning av arbetskraftsdeltagandet med stigande ålder (i varje fall upp till 50-årsåldern). Det ökande arbetskraftsdeltagandet beror på att senare kohorter har ett högre arbetskraftsdeltagande under ungdomsåren och på att arbetskraftsdeltagandet ökar mer med stigande ålder för de senare födda kohorterna.

Arbetskraftsdeltagandet definieras i de av Goldin utnyttjade folkräkningarna så att personer som arbetar en viss vecka under året (mätveckan) räknas som förvärvsarbetande. Ett visst arbetskraftsdeltagande kan i ett extremfall förklaras av att vissa kvinnor arbetar helår och andra inte alls (heterogenitet) och i ett annat extremfall av att alla kvinnor är i arbetskraften samma andel av året (homogenitet). Ett ökat arbetskraftsdeltagande mellan två folkräkningar beror i det ena fallet på att fler kvinnor arbetar under året men att antalet arbetsveckor per person och år inte förändras och i det andra fallet på att kvinnor arbetar fler veckor under året och därmed med större sannolikhet arbetar under folkräkningsveckan. Goldin visar att den faktiska arbetsmarknaden i huvudsak svarar mot det ena extremfallet – heterogenitet. De som är i arbetsmarknaden är där hela året. Det pekar också på att om arbetskraftsdeltagandet ökar snabbt så minskar den genomsnittliga arbetserfarenheten för dem som är på arbetsmarknaden.

Varför har då kvinnornas arbetskraftsdeltagande förändrats så mycket? Är det efterfråge- eller utbudsförändringar som dominerar. Standardsvaret bygger på Mincers analys. Han pekar i en undersökning från 1962 på att det ökande arbetskraftsdeltagandet var förenligt med en given, relativt elastisk arbetsutbudskurva och en ökad arbetskraftsefterfrågan (Mincer [1962]). Goldin gör här beräkningar för olika tidsperioder och visar på att det finns stora skillnader mellan dem (kapitel 5). Under den av Mincer undersökta perioden 1940–60 är det riktigt att efterfrågefaktorer dominerar. Under perioden 1890–1930 dominerar däremot utbudsfaktorerna, medan utbuds- och efter-

¹ Se tex Schumpeter [1954], del 1, kapitel 2. En mycket omfattande bibliografi över studier som utnyttjar ekonomisk teori på ekonomisk-historiska frågeställningar är McCloskey & Hersch Jr [1990].

frågefaktorer väger ungefär jämnt under perioden 1960–80. Utbudsfaktorerna är framför allt kohorteffekter – kohorter där kvinnorna har färre barn och längre utbildning förvärvsarbetar mer. Goldin undersöker det genom ett kombinerat aggregerat tvärsnitts- och tidseriematerial.

Löneskillnader och diskriminering

Goldin granskar också utvecklingen av löneskillnader mellan kvinnor och män. I ett första steg tas ingen hänsyn till skillnader i utbildning och antal arbetsår mellan kvinnor och män. Huvudresultatet är att det har skett en löneutjämning i tre steg – det första under den industriella revolutionen i början av 1800-talet i USA, det andra under de första decennierna av 1900-talet och det tredje under 1980-talet. Under andra perioder har lönerelationen varit mer eller mindre konstant. Det gäller tex perioden mellan 1950 och 1980. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner är trots den utjämning som skett fortfarande stora. Kvinnornas löner uppgår fortfarande inte mer än till 65–75 procent av männens (variationen beror på hur lönemåttet definieras).

En viktig del av löneskillnaderna hänger samman med att kvinnor och män har olika yrken. Goldin analyserar hur segregationen efter bransch och yrke har förändrats under de senaste hundra åren. Huvudresultatet är att segregationen har minskat klart men fortfarande är mycket omfattande.

Löneskillnader betyder inte med nödvändighet en motsvarande omfattning av diskrimineringen av kvinnor på arbetsmarknaden. Löneskillnaderna skulle kunna förklaras av skillnader i utbildning och arbetserfarenhet. För att undersöka förekomsten av lönediskriminering utnyttjar Goldin tre individmaterial från 1888, 1907 och 1940 (se kapitel 4). Materialen från åren kring 1900 avser industriarbete och det från 1940 kontorsarbete. Att materialen avser olika grupper

är inte bara en nackdel. Kvinnorna hade under de första decennierna av 1900-talet i allt större utsträckning kommit att bli kontorsanställda. Resultaten pekar på en diskriminering om ca 20 procent inom industrin vid sekelskiftet och ca 55 procent vid kontorsarbete 1940. En annan skillnad är att vid sekelskiftet uppkom löneskillnaden mellan män och kvinnor redan vid anställningen och kvarstod sedan. År 1940 var löneskillnaden liten vid anställningstidpunkten men steg sedan markant med anställningstiden. Hur kan denna ökning av diskrimineringen vara förenlig med de tidigare nämnda uppgifterna om minskad skillnad mellan kvinnors och mäns genomsnittliga löner under samma tidsperiod? Orsaken till diskrepansen är att kvinnornas utbildning kraftigt förbättrades jämfört med männens under de första decennierna av 1900-talet, men att det endast till en mindre del återspeglades i minskade löneskillnader; diskrimineringen ökade. Rent praktiskt gick diskrimineringen främst till så att kvinnor och män fick olika arbeten inom kontoren. Männerna fick arbeten som ledde vidare i en karriärstegen, medan kvinnorna fick arbeten som var återvändsgränder.

De institutionella förhållandena har stor betydelse

Varför har då utvecklingen mot mer lika förhållanden för män och kvinnor tagit så lång tid? Goldin belyser det genom att undersöka olika institutionella förhållanden på arbetsmarknaden (kapitel 6 och 7). En sådan institution är företagets politik att inte anställa gifta kvinnor, framför allt inte till kontorsarbete, och att säga upp kvinnor som gifter sig. Denna politik var allmänt spridd i USA redan tidigt under 1900-talet och försvann först under 1950-talet. Hur kan då denna politik förklaras? Goldin använder sig bl a av Lazears modell för obligatorisk pensionering. Analysen har följande steg: genom att många kvinnor slutade på eget initiativ vid gifter-

mål blev kvinnorna placerade i arbeten med kort inlärningsperiod och med liten produktivitetökning under anställningstiden. Lönerna steg dock under anställningstiden delvis som ett resultat av över-spridning från de manliga yrkena inom företagen. Det innebar att för personer med längre anställningstid blev lönen högre än värdet av deras tillskott till produktionen. Det blev därför lönsamt för företaget att säga upp kvinnor med längre anställningsperioder i företaget. Det sociala klimatet var sådant att uppsägningar i samband med giftermål accepterades utan fackliga konflikter.

Genom lagar har myndigheter på olika sätt försökt förbättra kvinnornas ställning i arbetslivet. Under perioden fram till efterkrigstiden bestod lagstiftningen främst av olika åtgärder för att hindra att kvinnorna hamnade i arbeten som hotade deras hälsa. Denna typ av lagar har som bieffekt att kvinnorna blir mindre efterfrågade som arbetskraft och därmed får en svagare förhandlingsposition. Goldin visar dock med en undersökning av lagstiftningen om kvinnornas arbetstider att det inte behöver gälla vid alla tillfällen. Under andra hälften av 1800-talet och fram till slutet av första världskriget införde de flesta delstater i USA en lagstiftning som reglerade hur många timmar kvinnor fick arbeta i veckan. Motsvarande regler fanns inte för män. Den här typen av lagar kan förväntas öka efterfrågan på manlig och minska efterfrågan på kvinnlig arbetskraft. Variationen i införandet och utformningen av lagarna i de olika delstaterna gör att det är möjligt att undersöka deras effekter på faktiska arbetstider och sysselsättning. Resultaten blir inte de väntade. Det var inte kvinnornas men männens genomsnittliga arbetstider som sjönk mest som resultat av att kvinnornas arbetstid reglerades. Männen förhandlade sig sannolikt fram till kortare arbetstider med hänvisning till den lagstadgade minskningen av kvinnornas arbetstider. Goldin sammanfattar: "These

results, taken together, support the hypothesis that labor in male intensive industries lobbied effectively for hours limit on female workers in states where male laborers ultimately lowered their hours". Som en följd av detta sjönk inte heller kvinnornas sysselsättning som ett svar på arbetstidslagstiftningen.

Arbetstidslagstiftningen är emellertid endast ett av inslagen av skyddslagstiftningen. Andra delar av politiken kan ha haft de befarade sidoeffekterna. Goldin behandlar argumenten för denna typ av lagstiftning jämfört med de för den typ av lagstiftning som betonar lika regler för män och kvinnor. Hennes egna preferenser är för den senare typen av regler. I ett avslutande kapitel ger hon sin egen bedömning av den framtida utvecklingen och vilka åtgärder som krävs för att uppnå ökad jämlikhet på arbetsmarknaden.

Som jag hoppas framgår av mitt referat så innehåller Goldins bok många nya resultat och den är ett mycket gott exempel på hur det kan vara möjligt att med ekonomisk teori och ekonometriska metoder vinna ny kunskap ur historiskt material. Boken är väl värd att få många lasare, inte bara bland dem som är intresserade av utvecklingen av kvinnornas ställning på arbetsmarknaden i USA utan också bland dem som vill få ökad förståelse för utvecklingen i Sverige.

*Professor ESKIL WADENSJÖ
Institutet för social forskning
Stockholms universitet*

Referenser

- Mincer, J, [1962], "Labour Force Participation of Married Women; A Study of Labor Supply". I Gregg Lewis, H (red), *Aspects of Labor Economics*. Princeton University Press, Princeton.
- McCloskey, D & Hersh Jr, G K, [1990]. *A Bibliography of Historical Economics to 1980*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Schumpeter, J A, [1954], *History of Economic Analysis*. Allen & Unwin, London.